

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

دانشکده‌ی علوم انسانی
گروه آموزشی باستان‌شناسی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
در رشته‌ی باستان‌شناسی گرایش دوران تاریخی

عنوان:

تحول اندیشه‌ی سیاسی در دوران تاریخی ایران به استناد داده‌های باستان‌شناسی

استاد راهنما:

دکتر کریم حاجی‌زاده

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل سعادت‌تی‌خمسه

پژوهشگر:

زینب خسروی

پاییز ۱۳۹۳

تهدنامه‌ی اصالت اثر و رعایت حقوق دانشگاه

تمامی حقوق مادّی و معنوی مترتب بر نتایج، ابتکارات، اختراعات و نوآوری‌های ناشی از انجام این پژوهش، متعلق به **دانشگاه محقق اردبیلی** می‌باشد. نقل مطلب از این اثر، با رعایت مقرّرات مربوطه و با ذکر نام دانشگاه محقق اردبیلی، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

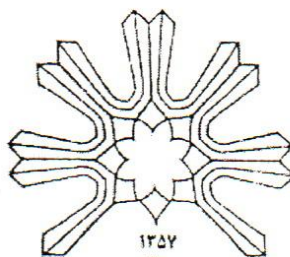
اینجانب زینب خسروی دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد رشته‌ی باستان‌شناسی گرایش دوران تاریخی دانشکده‌ی محقق اردبیلی دانشگاه محقق اردبیلی به شماره‌ی دانشجویی ۹۱۱۱۲۳۳۱۰۳ که در تاریخ ۱۳۹۳/۰۷/۲۳ از پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود تحت عنوان **"تحول اندیشه‌ی سیاسی در دوران تاریخی ایران به استناد داده‌های باستان‌شناسی"** دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم که:

- این پایان‌نامه را قبلاً برای دریافت هیچ‌گونه مدرک تحصیلی یا به عنوان هرگونه فعالیت پژوهشی در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از کشور ارائه ننموده‌ام.
- مسئولیت صحت و سقم تمامی مندرجات پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود را بر عهده می‌گیرم.
- این پایان‌نامه، حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب می‌باشد.
- در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و مقرّرات مربوطه و با رعایت اصل امانتداری علمی، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در متن و فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام.
- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده یا هر گونه بهره‌برداری اعم از نشر کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه را داشته باشم، از حوزه‌ی معاونت پژوهشی و فنّآوری دانشگاه محقق اردبیلی، مجوزهای لازم را اخذ نمایم.
- در صورت ارائه‌ی مقاله‌ی مستخرج از این پایان‌نامه در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها، گردهمایی‌ها و انواع مجلات، نام دانشگاه محقق اردبیلی را در کنار نام نویسندگان (دانشجو و اساتید راهنما و مشاور) ذکر نمایم.
- چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن (منجمله ابطال مدرک تحصیلی، طرح شکایت توسط دانشگاه و ...) را می‌پذیرم و دانشگاه محقق اردبیلی را مجاز می‌دانم با اینجانب مطابق ضوابط و مقرّرات مربوطه رفتار نماید.

نام و نام خانوادگی دانشجو: زینب خسروی

امضا

تاریخ

دانشگاه محقق اردبیلی

دانشکده‌ی علوم انسانی
گروه آموزشی باستان‌شناسی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
در رشته‌ی باستان‌شناسی گرایش دوران تاریخی

عنوان:

تحول اندیشه‌ی سیاسی در دوران تاریخی ایران به استناد داده‌های باستان‌شناسی

پژوهشگر:

زینب خسروی

ارزیابی و تصویب شده‌ی کمیته‌ی داوران پایان‌نامه با درجه‌ی
.....

نام و نام خانوادگی	مرتبه‌ی علمی	سمت	امضاء
کریم حاجی‌زاده	استادیار	استاد راهنما	
اسماعیل سعادت‌ی خمسه	استادیار	استاد مشاور	
رضا رضالو	استادیار	داور	

پاییز ۱۳۹۳

تقدیم به:

خواهر و برادران عزیزم که همواره مشوق و پناهم بودند

پاسکزاری:

شاکر درگاه خداوند بخشنده می‌مهربان، بستم که بار دیگر فرصت علم آموزی به من عطا فرمود و افرادی را بر سر راهم قرار داد تا مرا در این راه یاری رسانند و مرا توانا ساخت تا بر که ای دیگر از دفتر زندگی ام را ورق بزخم.

از استاد اهنای کرانه در جناب دکتر کریم حاجی زاده برای آموزش‌ها، رهنمودها و حمایت‌های ایشان پاسکزارم.

بچنین از استاد مشاور، جناب دکتر اسماعیل سعادت‌نخستین، رهنمودهای ارزشمندشان و از استاد فرزانه جناب دکتر رضارضا لوبی برای در اختیار گذاشتن پاره‌ای از منابع پاسکزارم.

از خانواده ام که حامی، مشوق و مایه آرامش من هستند، پاسکزارم.

از دوستان بسیار خوبم خانم‌ها اعظم جلالی فرزام و سارا خداویسی، دانشجویان کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه بوعلی سینا همدان و آذاسدی دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد همدان، برای فراهم ساختن زمینه‌ای که بتوانم از امکانات کتابخانه‌ای و اینترنتی این دانشگاه بهره‌برم، بسیار پاسکزارم.

بچنین از دوستان بسیار مهربانم، حایه غلام زاده نیک‌جو و پریسا انجاری دانشجویان کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی برای رفتارهای صمیمانه‌شان پاسکزارم.

و با سپاس فراوان از دکتر تیمور قادری و دکتر اسفندیار طاهری اساتید فریخته‌ی گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی دانشگاه بوعلی سینا و دکتر تریدا... هنری از اساتید

گروه علوم سیاسی دانشگاه بوعلی سینا.

نام خانوادگی دانشجو: خسروی	نام: زینب
عنوان پایان‌نامه: تحوّل اندیشه‌ی سیاسی در دوران تاریخی به استناد داده‌های باستان‌شناسی	
استاد راهنما: دکتر کریم حاجی زاده استاد مشاور: دکتر اسماعیل سعادت‌ی خمسه	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: باستان‌شناسی
گرایش: دوران تاریخی	دانشگاه: محقق اردبیلی
دانشکده: علوم انسانی	تاریخ دفاع: ۱۳۹۳/۰۷/۲۳
	تعداد صفحات: ۳۱۱
<p>چکیده:</p> <p>اندیشه‌ی سیاسی به هرگونه روایت اندیشمندانه از امر سیاسی قطع نظر از آن که برچه بنیادی استوار باشد، اطلاق می‌گردد. اندیشه سیاسی با طبیعه زندگی بشر آغاز می‌شود اما در هر دوره متناسب با سطح پیشرفت فرهنگ به گونه‌های متفاوت بروز می‌کند و هدف آن حفظ بقای انسان و جامعه است. اندیشه‌ی سیاسی به صورت الگوهای رفتاری در جامعه نمودار می‌شود و در ادبیات سیاسی، کلام سیاسی، فلسفه سیاسی، هنر سیاسی و ... جلوه می‌یابد.</p> <p>در ایران باستان به علت گستردگی تأثیر فرهنگ بین‌النهرین بر سرزمین‌های همجوار، اندیشه سیاسی در دوران تاریخی ایران، به ویژه در دو دوره ماد و هخامنشی، به شدت تحت تأثیر این فرهنگ می‌باشد. در این پژوهش سعی بر آن است تا به استناد داده‌های باستان‌شناسی و دانش اسطوره‌شناسی، از رهگذر روش تحلیل محتوا و تاریخی، تحولات اندیشه‌ی سیاسی ایران باستان مورد بررسی قرار گیرد.</p> <p>به طور کلی آنچه از بررسی داده‌ها به دست آمد، نشان می‌دهد که در ایران باستان، به دلیل جغرافیای ناهمگون و کم آب منطقه- تا دوره ماد- زمینه‌ای فراهم نشد تا استقرارها در یک واحد جغرافیای سیاسی قرار گیرند؛ اما با حملات آشور به ایران و اتحاد اقوام ماد برای دفاع از سرزمین‌شان در برابر حملات آنان، اولین نهاد سیاسی در قالب شهر هگمتانه سر بر آورد. به علت تنوع قومی در ایران که ناشی از جغرافیای ناهمگونش است، همیشه در فرهنگ سیاسی ایران، نهاد سیاسی، رفتاری تسامح‌گرایانه و روداری را پیش می‌گرفت. شاه در ایران باستان، به واسطه نیروی نظامی و پیروزی بر دشمنان، قدرت را کسب می‌کرد و از خلال باورها و ارزش‌های موجود در جامعه به اعمال نظامی و سایر اقداماتش، مشروعیت می‌داد. نهاد سیاسی گهگاه متناسب با اهداف سیاسی خود، باورهای مردم را دگرگون می‌ساخت. در ایران باستان حکومت از کنفدراسیون قبایل ماد و اندکی بعد پارس به حکومت تمرکزگرایانه بدل شد، در دوره اشکانی حکومت به صورت فتودالی بود، در دوره ساسانی با بهره‌گیری از فرهنگ ایران‌گرایی و سپس ملی‌سازی دین زرتشتی، نظام سیاسی‌ای ایجاد شد که اشراف در رأس آن قرار داشتند. در پایان دوران ساسانی به دلیل وضعیت نابسامان اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ایران در برابر حملات اعراب سر فرود آورد.</p>	
کلید واژه‌ها: اندیشه سیاسی، دوران تاریخی، داده‌های باستان‌شناسی، بین‌النهرین، ایران باستان.	

فهرست مطالب

شماره و عنوان مطالب	صفحه
فصل اول: کلیات پژوهش	
۱-۲- در آمد	۲
۲-۱- بیان مسئله	۳
۳-۱- فرضیات پژوهش	۵
۴-۱- اهداف پژوهش	۶
۵-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش	۶
۶-۱- پیشینه پژوهش	۷
فصل دوم: مبانی نظری پژوهش	
۱-۲- در آمد	۱۱
۲-۲- اندیشه‌ی سیاسی و فلسفه‌ی سیاسی	۱۲
۳-۲- اندیشه‌ی سیاسی و باستان‌شناسی	۱۴
۴-۲- کارکردهای اندیشه‌ی سیاسی در جامعه	۲۰
۲-۴-۱- اندیشه‌ی سیاسی عامل پیشرفت و دگرگونی سایر نهادهای اجتماعی	۲۰
۲-۴-۲- اندیشه‌ی سیاسی سازنده‌ی هویت جامعه	۲۳
۳-۴-۲- اندیشه‌ی سیاسی پاسخگوی چالش‌های اجتماعی	۲۴
فصل سوم: مواد و روش پژوهش	
۱-۳- روش‌های پژوهش	۲۷
۱-۱-۳- روش اسنادی	۲۷
۲-۱-۳- روش تاریخی	۲۷
۳-۱-۳- روش تحلیل محتوا	۲۸
۲-۳- تکنیک‌ها و ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها	۲۸
۳-۳- شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات	۲۹

ادامه فهرست مطالب

صفحه	شماره و عنوان مطالب
	فصل چهارم: تحول اندیشه‌ی سیاسی در دوران تاریخی ایران به استناد داده‌های باستان‌شناسی
۳۱	۴-۱-۱- درآمد
۳۲	۴-۱-۱-۱- جغرافیای بین‌النهرین
۳۳	۴-۱-۲- اندیشه‌ی سیاسی در دوران آغاز شهرنشینی
۳۸	۴-۱-۳- اندیشه‌ی سیاسی دوران سومر، اکد و دوران نوزایی سومری- اکدی
۳۹	۴-۱-۳-۱- اندیشه‌ی سیاسی دوران سومر
۴۳	۴-۱-۳-۲- اندیشه‌ی سیاسی دوران اکد
۴۷	۴-۱-۳-۳- اندیشه‌ی سیاسی دوران نوزایی سومری- اکدی
۵۰	۴-۱-۴- اندیشه‌ی سیاسی دوران بابل قدیم
۵۴	۴-۱-۵- اندیشه‌ی سیاسی دوران آشور
۶۰	۴-۱-۶- اندیشه‌ی سیاسی دوران بابل جدید (کلدانی)
۶۲	۴-۲- اندیشه‌ی سیاسی اقوام بومی ایران
۶۶	۴-۲-۱- جغرافیای فلات ایران
۶۷	۴-۲-۲- ایلام باستان
۶۸	۴-۲-۲-۱- جغرافیای ایلام باستان
۷۱	۴-۲-۲-۲- نظام فلسفی ایلام باستان
۷۳	۴-۲-۲-۳- اندیشه‌ی سیاسی ایلام باستان
۷۷	۴-۲-۳- اقوامی بومی ناحیه‌ی زاگرس از هزاره‌ی سوم تا هزاره‌ی اول پ.م
۸۳	۴-۳- اقوام هند و اروپایی دارای اندیشه‌ی سیاسی پدرسالارانه
۸۶	۴-۴- ظهور هندو ایرانی‌ها و آغاز اندیشه‌ی سیاسی ایران باستان
۹۳	۴-۵- عوامل تأثیرگذار بر اندیشه‌ی سیاسی دوران تاریخی ایران
۹۶	۴-۶- اوضاع سیاسی غرب و شمال غرب ایران در هزاره‌ی اول پیش از میلاد

ادامه فهرست مطالب

صفحه	شماره و عنوان مطالب
۹۹ ماد ۷-۴-۷
۱۰۱ ۱-۷-۴-۱ اندیشه‌ی سیاسی انزواطلبانه و تابعیت از آشور
۱۰۱ ۱-۱-۷-۴-۱ مرحله اول تجاوزات آشور از ۸۳۴-۷۸۸ پیش از میلاد
۱۰۴ ۲-۱-۷-۴-۲ تعالیم زرتشت و مغان
۱۰۶ ۳-۱-۷-۴-۳ مرحله دوم تجاوزات آشور ۷۴۴-۶۷۸ پیش از میلاد
۱۰۸ ۴-۱-۷-۴-۴ آرمان‌شهر و شاه‌آرمان مادی
۱۱۳ ۲-۷-۴-۲ اندیشه‌ی سیاسی استقلال طلبانه و قدرت‌گیری
۱۱۸ ۳-۷-۴-۳ اندیشه‌ی سیاسی سلطه‌طلبانه
۱۲۱ ۴-۷-۴-۴ برآیند
۱۲۲ ۸-۴-۸ پارس
۱۲۶ ۱-۸-۴-۱ اندیشه‌ی سیاسی سلطه‌طلبی همراه با تسامح
۱۳۲ ۲-۸-۴-۲ اندیشه‌ی سیاسی تمرکزگرایانه همراه با تسامح
۱۳۵ ۱-۲-۸-۴-۱ مبانی قدرت شاه هخامنشی
۱۳۶ ۱-۱-۲-۷-۴-۱ ثروت نمایشی از قدرت سیاسی
۱۳۹ ۲-۱-۲-۸-۴-۲ نیروی رزمی نمایشی از قدرت سیاسی
۱۴۲ ۳-۱-۲-۸-۴-۳ آثار هنری نمایشی دیگر از قدرت سیاسی
۱۴۴ ۲-۲-۸-۴-۲ مبانی مشروعیت شاه هخامنشی
۱۴۵ ۱-۲-۲-۸-۴-۱ نژاد
۱۴۶ ۲-۲-۲-۸-۴-۲ برپایی نظم طبیعی
۱۴۷ ۳-۲-۲-۸-۴-۳ عدالت
۱۴۹ ۴-۲-۲-۸-۴-۴ فره
۱۵۰ ۳-۲-۸-۴-۳ دین و دولت
۱۵۵ ۳-۸-۴-۳ زوال اندیشه‌ی سیاسی هخامنشی

ادامه فهرست مطالب

صفحه	شماره و عنوان مطالب
۱۵۷ ۴-۸-۴- برآیند
۱۵۸ ۴-۹- اندیشه‌ی سیاسی فاتح مقدونی
۱۶۲ ۴-۱۰- اندیشه‌ی سیاسی سلوکیان
۱۶۶ ۴-۱۱- پارت
۱۶۹ ۴-۱۱-۱- اندیشه‌ی سیاسی استقلال طلبی
۱۷۳ ۴-۱۱-۲- اندیشه‌ی سیاسی قدرت‌گیری و توسعه‌طلبی
۱۸۶ ۴-۱۱-۳- اندیشه‌ی سیاسی حفظ وضعیت موجود
۱۸۹ ۱-۱۱-۴- اندیشه‌ی سیاسی ایران‌گرایی
۱۹۴ ۴-۱۱-۵- اندیشه‌ی سیاسی تدافعی
۱۹۷ ۴-۱۱-۶- برآیند
۱۹۸ ۴-۱۲- ساسانیان
۲۰۱ ۴-۱۲-۱- اندیشه‌ی سیاسی تمرکزگرایانه بر مبنای فرهنگ ایرانی
۲۱۱ ۴-۱۲-۲- اندیشه‌ی سیاسی ملی‌گرایانه
۲۱۷ ۴-۱۲-۳- بحران در اندیشه‌ی سیاسی
۲۲۳ ۴-۱۲-۴- اصلاح اندیشه‌ی سیاسی
۲۲۷ ۴-۱۲-۵- اندیشه‌ی سیاسی توسعه‌طلبانه
۲۳۱ ۴-۱۲-۶- زوال اندیشه‌ی سیاسی
۲۳۳ ۴-۱۲-۷- برآیند
فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات	
۲۳۶ ۵-۱- نتیجه‌گیری
۲۴۱ ۵-۲- پیشنهادات
۲۴۳ فهرست منابع و مآخذ
۲۶۶ پیوست‌ها

فهرست جدول‌ها

شماره و عنوان جدول	صفحه
جدول ۴-۱: خلاصه اندیشه‌ی سیاسی بین‌النهرین باستان	۶۵
جدول ۴-۲: خویشکاری سه‌گانه ایزدان و طبقات سه‌گانه هندو ایرانی	۹۳

فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۱-۲: مهری از دوران سومر	۲۶۷
شکل ۲-۲: جایگاه اندیشه‌ی سیاسی در پیشرفت و در دگرگونی ابعاد گوناگون فرهنگ	۱۷
شکل ۳-۲: نهادهای اصلی جامعه	۱۸
شکل ۴-۲: تاثیر اندیشه‌ی سیاسی در شکل‌گیری نهادهای مختلف اجتماعی	۲۲
شکل ۱-۴: نقشه بین‌النهرین در دوران پادشاهی آشوریان	۳۳
شکل ۲-۴: عوامل و شرایط مادی و معنوی در ایجاد شهر در بین‌النهرین	۳۵
شکل ۳-۴: تصویر حمله شیر بر گاو از دوره جمدت نصر	۲۶۷
شکل ۴-۴: جام وارکا از دوران آغاز شهرنشینی	۲۶۸
شکل ۵-۴: معبد بیضی در خفاجه از دوران سومر	۲۶۸
شکل ۶-۴: سنگ یادمان کرکس‌ها	۲۶۹
شکل ۷-۴: نقشه کاخ نرام- سین پادشاه اکّد در تل براک	۲۶۹
شکل ۸-۴: مهراستوانه از دوران اکّد، جنگ خدایان	۲۶۹
شکل ۹-۴: مهراستوانه از دوران اکّد	۲۶۹
شکل ۱۰-۴: سنگ یادمان نرام- سین از دوران اکّد	۲۷۰
شکل ۱۱-۴: بقایای زیگورات نَنّ خدای ماه در اور	۲۷۰
شکل ۱۲-۴: کاخ و معبد شو- سین در تل اسمر	۲۷۱
شکل ۱۳-۴: مجسمه نشسته گودآ	۲۷۱
شکل ۱۴-۴: مهراستوانه‌ای، دوران نورایی سومر- اکّدی، مراسم آبریزان	۲۷۲
شکل ۱۵-۴: مهراستوانه‌ای، دوران نوزایی سومری- اکّدی، قربانی گاو	۲۷۲
شکل ۱۶-۴: مهراستوانه‌ای، دوران نوزایی سومری- اکّدی، معرفی پرستش‌کننده به حضور خدا	۲۷۲
شکل ۱۷-۴: سنگ یادمان قانون حمورابی	۲۷۳
شکل ۱۸-۴: مهراستوانه‌ای از دوران بابل قدیم	۲۷۳

ادامه فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۴-۱۹: کودوری بنوکلنزار	۲۷۴
شکل ۴-۲۰: کاخ شمال غربی شهر نمرود در کنار معبد نینورتا	۲۷۴
شکل ۴-۲۱: نماد خدای آشور در کاخ آشور نصیرپال دوم	۲۷۵
شکل ۴-۲۲: فتح شهر ایلامی ملکتو	۲۷۵
شکل ۴-۲۳: نقش برجسته کاخ جنوبی نینوا تصرف قلعه لاکیش	۲۷۵
شکل ۴-۲۴: نقش برجسته کاخ تیکلات- پیلسر سوم در نمرود، کوچ دادن ساکنان شکست خورده	۲۷۶
شکل ۴-۲۵: تصویر اوبلیسک شلمانسر سوم	۲۷۶
شکل ۴-۲۶: تصویر اسرا و بردگان از نقش برجسته کاخ جنوب غربی سناخریب	۲۷۷
شکل ۴-۲۷: نقشه کلی شهر نینوا، دوران امپراتوری آشور	۲۷۷
شکل ۴-۲۸: طرحی از نقشه کلی شهر بابل در دوران بابل جدید	۲۷۸
شکل ۴-۲۹: اقوام غرب ایران از هزاره سوم تا اول پیش از میلاد	۶۶
شکل ۴-۳۰: نقشه جغرافیایی کشور ایلام	۷۳
شکل ۴-۳۱: نقش مار چنبره زده زیر تخت پادشاه و مراسم آبریزان در نقش برجسته کورانگون از دوران ایلام جدید	۲۷۸
شکل ۴-۳۲: نقش زنی که مار یا جریان‌های آب در دست دارد، سنگ یادمان اونتش گل در ارگ شوش ...	۲۷۹
شکل ۴-۳۳: مهر با نقش مار با سر انسان از ایلام باستان	۲۷۹
شکل ۴-۳۴: نقش برجسته صخره‌ای محلی حکمران آیاپیر درکول فرح، اواخر قرن هفتم پ.م	۲۷۹
شکل ۴-۳۵: نقش مهر با تصویر از زندگی روزمره، ایلام باستان، هزاره سوم پ.م	۲۸۰
شکل ۴-۳۶: الهه مادر، ایلام باستان، هزاره دوم پ.م	۲۸۰
شکل ۴-۳۷: گور دسته جمعی در آرامگاه تپتی آهر	۲۸۰
شکل ۴-۳۸: نقشه زیگورات چغازنبیل، بخش مذهبی دور- اونتش، دوران ایلام میانی	۲۸۱
شکل ۴-۳۹: پیکره ملکه نیپر- آسو، قرن سیزدهم پ.م	۲۸۱

ادامه فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۴-۴۰: ماکت سیت شمسی قرن دوازدهم پ.م.	۲۸۲
شکل ۴-۴۱: تصویر شاه در کنار نخل قرن دوازدهم پ.م.	۲۸۲
شکل ۴-۴۲: نقش برجسته کول فرح، نزدیک مال امیر، اواخر قرن هشتم پ.م.	۲۸۳
شکل ۴-۴۳: نقش برجسته آنوبانی‌نی در سر پل ذهاب	۲۸۳
شکل ۴-۴۴: نقش مهر منتسب به قوم گوتی	۲۸۳
شکل ۴-۴۵: تصویر خدای زروان بر مفرغ‌های لرستان	۲۸۴
شکل ۴-۴۶: نقشه احتمال چگونگی حرکت اقوام آریایی به داخل ایران	۹۰
شکل ۴-۴۷: جام حسنلو هزاره اول پ.م.	۲۸۴
شکل ۴-۴۸: بخشی از قسمت راست گوشه محفظه برنزی زیویه با نقش خراج‌گزاران	۲۸۴
شکل ۴-۴۹: فتح شهر خَرخَر به دست سپاهیان سارگون دوم	۲۸۵
شکل ۴-۵۰: دژ نوشیجان تپه، (پرستشگاه تالار ستواندار) هزاره اول پ.م.	۲۸۵
شکل ۴-۵۱: تالار ستوان‌دار و دیگر بناهای گودین تپه هزاره اول پ.م.	۲۸۵
شکل ۴-۵۲: پلان دژ ازبکی، هزاره اول پ.م.	۲۸۶
شکل ۴-۵۳: موقعیت جغرافیایی کشور ماد ۵۸۰ پ.م.	۱۲۰
شکل ۴-۵۴: مهر کوروش اول	۲۸۶
شکل ۴-۵۵: استوانه مشهور کوروش بزرگ	۲۸۶
شکل ۴-۵۶: نمودار شاهان نخست سلسله هخامنشی	۱۲۴
شکل ۴-۵۷: بخشی از نقوش سربازان گارد شاهی، آجر لعابدار، از شوش	۲۸۷
شکل ۴-۵۸: کاخ-باغ پاسارگارد	۲۸۷
شکل ۴-۵۹: نقش برجسته انسان بالدار در پاسارگارد	۲۸۷
شکل ۴-۶۰: پهنه جغرافیایی کشور ایران در دوره هخامنشی	۱۳۱
شکل ۴-۶۱: نقش خراج‌گزاران بر پلکان شرقی آپادانا	۲۸۸

ادامه فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۴- ۶۲: تصویر اورنگ‌بران بر آرامگاه داریوش	۲۸۸
شکل ۴- ۶۳: نقش برجسته داریوش در بیستون	۲۸۸
شکل ۴- ۶۴: سکه‌های نقره هخامنشی معروف به «شیکل» مربوط به داریوش اول	۲۸۹
شکل ۴- ۶۵: نقش مهراستوانه‌ای از جنس عقیق با نام داریوش	۲۸۹
شکل ۴- ۶۶: نمایش باریابی شاه هخامنشی، از روی نقش برجسته‌ای در خزانة تخت جمشید	۲۸۹
شکل ۴- ۶۷: نمایش باریابی شاه آشوری، از کاخ تل برسیپ	۲۹۰
شکل ۴- ۶۸: نقشه مجموعه کاخ‌های تخت جمشید	۲۹۰
شکل ۴- ۶۹: طرح چپایی یکی از آرامگاه‌های شاهان هخامنشی	۲۹۱
شکل ۴- ۷۰: طرح بازسازی کاخ کلالی‌گیر در خوارزم	۲۹۱
شکل ۴- ۷۱: صحنه‌های نبرد با حیوانات، نقش برجسته‌های تخت جمشید	۲۹۱
شکل ۴- ۷۲: نمونه‌هایی از گوی و پیکره‌های بالدار در نقوش هخامنشی	۲۹۲
شکل ۴- ۷۳: خدای آشور از نقش برجسته آشور نصیرپال دوم	۲۹۲
شکل ۴- ۷۴: نمونه‌هایی از خورشید بالدار در نقوش مصر باستان	۲۹۳
شکل ۴- ۷۵: مهر اردشیر سوم	۲۹۳
شکل ۴- ۷۶: سکه‌های چهاردرهمی اسکندر سوم مقدونی	۲۹۳
شکل ۴- ۷۷: نقشه شهر مرو در زمان پارتیان که شکل چهارگوش شهر سلوکی آنتیوخوس را در وسط نشان می‌دهد	۲۹۴
شکل ۴- ۷۸: سکه درهم (نقره) اشک	۲۹۴
شکل ۴- ۷۹: پلان بخشی از مهردادکرت	۲۹۴
شکل ۴- ۸۰: تزئین گرد دهانه جام از نسا با سر انسان، صورتک‌های تزئینی روی پشت بندها در هاترا....	۲۹۵
شکل ۴- ۸۱: نقش برجسته یکی از بزرگان پارتی که بخور در منقل می‌افکند، در بیستون، سده دوم پ.م.	۲۹۵
شکل ۴- ۸۲: خونگ نوروزی	۲۹۶

ادامه فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۴-۸۳: مجسمه سنتروک، حاکم هاترا، قرن اول و دوم میلادی	۲۹۳
شکل ۴-۸۴: پهنه گسترده‌گی کشور اشکانی ۲۴۷ پ.م تا ۲۲۶ میلادی	۱۸۳
شکل ۴-۸۵: سکه فرهاد پنجم و ملکه موزا	۲۹۷
شکل ۴-۸۶: نقش برجسته پیروزی گودرز (حدود ۴۹ میلادی) در بیستون	۲۹۷
شکل ۴-۸۷: پلان کاخ آشور	۲۹۷
شکل ۴-۸۸: پلان مجموعه کوه خواجه	۲۹۸
شکل ۴-۸۹: قطعه‌ای از گچ‌بری قلعه یزدگرد، نقش مایه محبوب مرکب از حیوان و پرنده	۲۹۸
شکل ۴-۹۰: سکه هوبرز از شاهان محلی پارس	۲۹۹
شکل ۴-۹۱: نقش تاج‌گیری اردشیر در نقش رستم	۲۹۹
شکل ۴-۹۲: سکه اردشیر اول، زمانی که شاه امپراتوری ساسانی شد	۲۹۹
شکل ۴-۹۳: شهر مهم سلوکیه- دوره اردشیر- تیسفون	۳۰۰
شکل ۴-۹۴: نقشه شهر فیروزآباد	۳۰۰
شکل ۴-۹۵: قلعه دختر	۳۰۱
شکل ۴-۹۶: نقشه برجسته شاپور اول در تنگ چوگان	۳۰۱
شکل ۴-۹۷: سکه شاپور اول با فیلیپ عرب	۳۰۲
شکل ۴-۹۸: کاخ و معبد آناهیتا در بیشاپور	۳۰۲
شکل ۴-۹۹: نقش برجسته شاپور اول در تنگ چوگان	۳۰۲
شکل ۴-۱۰۰: تصویر کردیر در نقش رجب	۳۰۳
شکل ۴-۱۰۱: جامی با نقش چهار رامشگر	۳۰۳
شکل ۴-۱۰۲: نقش برجسته بهرام دوم در سرمشهد با تصویر موبد و ملکه	۳۰۴
شکل ۴-۱۰۳: سکه بهرام دوم همراه ملکه و ولیعهدش	۳۰۴
شکل ۴-۱۰۴: نقش برجسته نرسی در نقش رستم	۳۰۴

ادامه فهرست شکل‌ها

شماره و عنوان شکل	صفحه
شکل ۴-۱۰۵: نقش برجسته شاپور دوم در بیشاپور	۳۰۵
شکل ۴-۱۰۶: نقش برجسته اردشیر دوم در تاق بستان	۳۰۵
شکل ۴-۱۰۷: بنای تل سفید در حاجی‌آباد	۳۰۶
شکل ۴-۱۰۸: پلان آتشکده بندیان درگز	۳۰۶
شکل ۴-۱۰۹: کاخ سروستان	۳۰۷
شکل ۴-۱۱۰: بهرام گور و آزاده در حال شکار گوزن	۳۰۷
شکل ۴-۱۱۱: پلان آتشکده آذرگشنسب در تخت سلیمان	۳۰۸
شکل ۴-۱۱۲: صحنه شکار شاه ساسانی بر جام	۳۰۸
شکل ۴-۱۱۳: مهر مسطح با پرتره صاحب منصب	۳۰۹
شکل ۴-۱۱۴: مطابقت چهار سپاهبد گماشته خسرو انوشیروان با نظام فلسفی آن دوران	۲۲۶
شکل ۴-۱۱۵: تاق بستان تاج‌گیری خسرو پرویز از آناهیتا	۳۰۹
شکل ۴-۱۱۶: مجاری آب در دیوار غربی سکوی فرهادتراش	۳۱۰
شکل ۴-۱۱۷: قصرشیرین	۳۱۰
شکل ۴-۱۱۸: نمایی از چهارقاپی	۳۰۱
شکل ۴-۱۱۹: پهنه گستردگی امپراتوری ساسانی در ۶۱۰ میلادی	۲۳۱
شکل ۴-۱۲۰: سکه قباد دوم و سکه بوران	۳۰۱

فصل اوّل:

کلیات پژوهش

۲-۱- درآمد

همه‌ی آثار برجای مانده از انسان، نشان می‌دهد که آدمیان گروهی زندگی می‌کرده‌اند، این نمونه‌ها نظریه‌ی ذاتی بودن خوی اجتماعی را در انسان نیرومند می‌سازد (ابوالحمد، ۱۳۷۰: ۸۴). ارسطو معتقد است که تنها راه به حداکثر رسانیدن توانایی‌های فردی یک شخص و رسیدن به بهترین شکل حیات اجتماعی، از طریق همکنش سیاسی با دیگران در یک نهاد سازمان یافته یعنی دولت، امکان‌پذیر است. دولت ترکیبی است که برای حل کشمکش‌های اجتماعی طراحی شده و هدفش رسیدن به خواست‌های همگان است (اندرسن و گرین، ۱۳۷۹: ۱۴). هیچ مدنیته‌ی بدون داشتن یک زیربنای نظری عمیق و همگون، نمی‌تواند دوام بیاورد مگر این که توجیه قانع‌کننده و قوام دهنده‌ای برای ساختار و عملکرد سیاسی ارائه دهد. به همین علت اندیشه‌ی سیاسی با زندگی آدمی همراه بوده است (رجایی، ۱۳۷۹: ۹).

باورهای اولیه‌ی انسان به منزله‌ی آغاز اندیشه‌ی سیاسی است (الهی، ۱۳۸۷: ۵۲). شناخت اندیشه‌ی سیاسی ماحصل آشنایی با شک‌ها و پرسش‌هایی است که اندیشه از درون آن‌ها به وجود می‌آید (تیندر، ۱۳۷۴: ۳). اندیشه در ساده‌ترین شکل، تصوّر ذهنی است که ذهن آن را درک و دریافت کرده است (هیوود، ۱۳۸۳: ۱۷) و سیاست دامنه‌ای گسترده از موقعیت‌هایی است که در آن، اهداف مردم در حال تغییر است؛ اما در عین حال، آن‌ها، در چارچوب این موقعیت‌ها، برای دستیابی به اهداف مشترک، با هم همکاری می‌کنند یا هنگام تعارض اهداف، به رقابت می‌پردازند. هم‌همکاری و هم رقابت، می‌تواند به معامله، بحث و خشونت بینجامد. لذا هنر سیاست را اغلب در توان ایجاد اتحادها به جای تضادها در میان گروه‌های مختلف می‌توان خلاصه کرد (دی تنسی، ۱۳۷۹: ۲۱).

اندیشه‌ی سیاسی به هرگونه روایت اندیشمندانه از امر سیاسی قطع نظر از آن که بر چه بنیادی استوار باشد، اطلاق می‌گردد (کاشی، ۱۳۹۰: ۱۶۷). علم سیاست به شناخت سیاست می‌پردازد و به دلیل پیوندی که سیاست با همه‌ی جنبه‌های زندگی دارد، علم سیاست نیز ناگزیر با همه علوم که هر یک وظیفه شناخت جنبه‌ای از جنبه‌های زندگی مادی و معنوی را بر عهده دارند، ارتباط می‌یابد (عالم، ۱۳۷۳: